

forløb i hhv. Julekrybbesekvensen og Bibliotekssekvensen. Jeg har beskrevet dette forhold nærmere andetsteds (Jensen, udk.).

Konklusion

Opsummerende vil jeg sige dette: Jeg har prøvet at vise, at omstændighederne omkring selve den empiriske undersøgelse har haft direkte indflydelse på det sproglige udtryk. At selve indsamlingssituationen for nogle har virket eksamensagtig, er sådan set ikke overraskende. Og at det sætter sine sproglige spor (jf. de epistemiske markeringer), er næsten kun at forvente.

Men jeg håber, jeg også har sandsynliggjort, at valget af input (nemlig Mr. Bean) har influeret outputtet på to mindst to måder. Dels i afsenderkommentarer og -vurderinger af Mr. Beans gøre og laden undervejs i handlingen (*selvfølgelig, dum som han er, snu som han er*), dels i selve informanternes stræben efter at skrive i en dynamisk og komisk genre.

Litteratur

- Jansen, Hanne, Bente Lihn Jensen, Eva Skafte Jensen, Iørn Korzen, Paola Polito, Gunver Skytte & Erling Strudsholm. 1996. *Mr. Bean - på dansk og italiensk. Rapport om empirisk undersøgelse*. København.
- Jansen, Hanne, Bente Lihn Jensen, Eva Skafte Jensen, Iørn Korzen, Paola Polito, Gunver Skytte & Erling Strudsholm. 1997. Testi paralleli scritti e orali, in italiano e in danese. Strategie narrative. *Cuadernos de filología Italiana. Servicio de publicaciones universidad complutense, Número 4*. Madrid.
- Jensen, Eva Skafte (udk.). Ekstralingvistiske faktorer og sproglige udtryk. Skytte, Gunver, Iørn Korzen, Paola Polito & Erling Strudsholm (Red.) *Tekststrukturering på italiensk og dansk. Resultater af en komparativ undersøgelse. Strutturazione testuale in italiano e in danese. Risultati di una indagine comparativa*. København. 3 vol. + 3 cd.

Peter Widell og Mette Kunøe (udg.):
7. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog
Århus 1999

VISUM-PROJEKTETS GRAMMATIKPROGRAM

Af Sabine Kirchmeier-Andersen (Handelshøjskolen i København)

1 Hvad er VIA?

Forkortelsen VIA står for visuel interaktiv analyse og er betegnelsen for et edb-baseret undervisningsværktøj til træning af grammatisk analyse i gymnasiets ældste klassetrin og i sprogundervisningen på forskellige niveauer i de højere uddannelser¹.

Udgangspunktet for udviklingen af programmet har været et stort behov både på gymnasie- og universitetsniveau for en systematisk træning til styrkelse af de sproglige analytiske færdigheder hos de studerende. Med de givne tidsmæssige rammer er det ikke altid muligt for underviserne at tilbyde de studerende tilstrækkeligt mange øvelser til oparbejdelse af sikkerhed i grammatisk analyse. Ofte bliver de studerendes udbytte af undervisningen ringe, da de mangler de nødvendige forkundskaber for at følge med. VIA er designet til at råde bod på dette problem, idet programmet tilbyder de studerende individuel træning i de basale grammatiske grundbegreber og giver dem mulighed for at udvikle deres analytiske sans.

Fra starten har det været målet at VIA skal være multilingvalt, teorineutralt og emne-uafhængigt. Bag de store ord ligger der krav om at systemet skal kunne håndtere de fleste vesteuropæiske sprog, der må ikke være nogen binding til en bestemt grammatisk beskrivelsesmodel eller lærebog, og det skal være muligt at håndtere mange forskellige typer af grammatiske problemer.

For at kunne leve op til disse krav er VIA udviklet som en programskal. Det betyder at de faciliteter systemet tilbyder, let kan udvides og tilpasses det aktuelle undervisningsforløb.

¹ VIA udvikles af VISUM - Projektet : Visum er finansieret af Undervisningsministeriets kvalitetsfremmepulje og Center for teknologistøttet uddannelse. Projektet administreres fra Odense Universitet, men projektdeltagerne kommer ud over Odense Universitet fra Gymnasieskolen, Københavns Universitet og Handelshøjskolen i København. Arbejdet med VIA-prototypen er afsluttet pr. 31.8.98. Projektet ledes af prof. Lene Schøstler (KU).

2 Visuel Interaktiv Analyse

Hvordan foregår visuel interaktiv analyse? Den ligner på mange måder det som vi allerede kender fra traditionel grammatikundervisning: Underviseren formulerer en analyseopgave, finder et antal øvelsessætninger, udarbejder en facitliste, og giver opgaven til de studerende som foretager analysen og returnerer deres løsningsforslag. På basis af løsningsforslagene og facitlisten foretager underviseren så sin evaluering, producerer feedback til de studerende og tilrettelægger sin undervisning.

VIA kommer ind i alle faser i denne proces dels ved at lette arbejdet med at lave analyserne dels ved at give hjælp og støtte til løsning af opgaverne.

Underviserens skal stadig lave en opgaveformulering og finde sætninger eller tekster der skal analyseres. Men han kan få hjælp til at udarbejde facitlisten. F.eks. kan han få visualiseret analysen i form af et trædiagram eller i Diderichsens sætningsskema eller med simple markeringsfarver. Især trædiagrammer kan være værdifulde som illustration af grammatiske sammenhænge, men ofte undgås denne visualiseringsform, fordi det er så besværligt og tidsrøvende at tegne træerne. Her kan VIA yde god hjælp. Den tegner træet for underviseren og kan håndtere rettelser og ændringer i træet på en enkel måde.

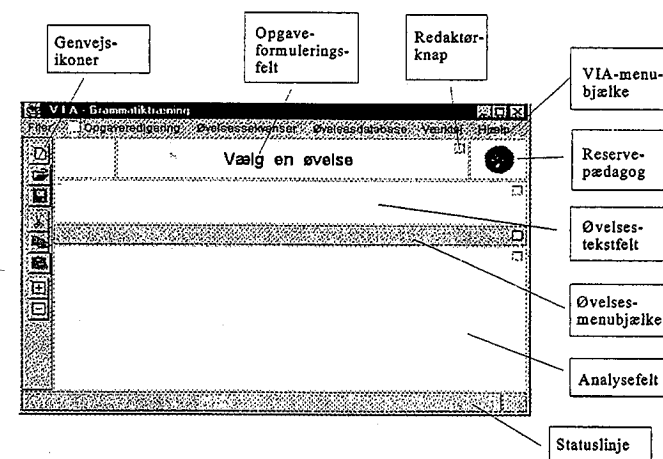
Den studerende er den der får mest hjælp. I VIAs grafikmodul kan han frit prøve sig frem med en bestemt analyse, og systemet vil vise ham konsekvenserne af hans analyser i form af grafik enten som farvekoder eller som trædiagrammer. Hvis der opstår problemer, fejl eller mangler, vil systemet kunne foreslå hjælp i form af definitioner og distributionelle tests og/eller henvise til det relevante sted i den medfølgende elektroniske grammatikbog² eller til underviserens løsningsforslag og kommentarer til opgaven. Til sidst kan VIA tage sig af evalueringen af den studerendes præstation, dvs. sammenholde hans løsning med underviserens løsningsforslag.

Via støtter den studerendes selvstændige arbejde med grammatiske analyser, idet forslag om hjælp og evaluering af løsninger kun gives, når den studerende selv ønsker det. Der er med andre ord gode muligheder for at prøve sig frem med forskellige kreative løsningsforslag, inden man beder om en evaluering.

² Systemet leveres p.t. med on-lineudgaven af Per Anker Jensens *Principper for grammatisk analyse* (1985). Det dog muligt at indlægge grammatikker for andre sprog.

3 Brugergrænsefladen

Da VIA ikke er designet til datalingvister, men til brugere med ingen eller kun ringe kendskab til EDB, var det fra starten et krav at grænsefladen i VIA skulle være enkel og overskuelig, bl.a. skulle der bruges så få vinduer som muligt, kun få tastekombinationer og helst kun mus. Underviserens grænseflade skulle ikke adskille sig nævneværdigt fra den studerendes, og det skulle være let for underviseren at skifte mellem lærer- og elevmodus for at afprøve nye øvelser. Samtidigt skulle programmet falde ind i de gængse windows-miljøer, dvs. Windows95 grænsefladen og så vidt muligt have samme funktionalitet, således at brugeren ikke skulle vænne sig til nye symboler eller rutiner for de samme funktioner som f.eks. *gem*, *åben*, *hjælp* og lign.

Figur 1. VIAs brugergrænseflade

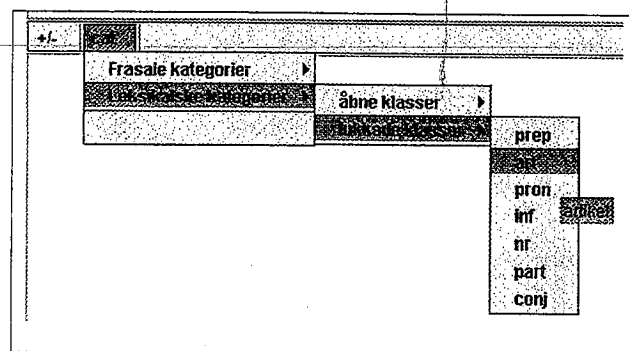
Den overordnede styring af programmet foregår i VIA-menubjælken øverst i vinduet. Herfra har man adgang til filhåndtering, opgaveredigering, organisation af øvelsessekvenser, hjælpeværktøjer og hjælpefiler. Nogle af de mest brugte funktioner kan også aktiveres direkte ved klik på genvejsikonerne som er placeret lodret øverst til venstre på skærmen. Arbejdsfladen er opdelt på langs i 4 adskilte områder:

Opgaveformuleringsfelt
Øvelsestekstfelt
Øvelsesmenubjælke
Analysefelt.

Nederst på skærmen fortæller en statuslinje hvilke menuvalg man har foretaget, dvs. hvilken slags øvelse man har gang i, og hvor mange point man har scoret.

Når systemet er i lærermodus er hvert af felterne forsynet med en gul redaktørknop. Når redaktørknappen aktiveres i felt 1 og 2, fremkommer der et gult omrandet felt, hvori man kan skrive hhv. opgaveformuleringen og en eller flere øvelsessætninger. For identifikationsøvelser kan der indtastes flere sætninger ad gangen. For trætningsøvelser kan der kun arbejdes med en sætning ad gangen. Redaktørknapperne i øvelsesmenubjælken og i analysefeltet aktiverer menuer som muliggør valg af menubjælke og valg af visualiseringstype.

Underviseren kan helt frit designe sammensætningen af menubjælken, så den passer til en given øvelsessekvens.

Figur 2. Design af menubjælken

Grundstammen i enhver menubjælke er et antal træk og deres værdier, fx *kategori=artikel* eller *funktion=subjekt*. For overskuelighedens skyld anvendes i reglen de gængse forkortelser *cat=art*, *func=subj*, men de fuldt udskrevne betegnelser kan også anvendes. Hvis man vælger at bruge forkortelser, kan de fuldt udskrevne træk og værdier kaldes frem som en tool-tip (dvs. teksten kommer frem, hvis man holder musen stille et øjeblik på det ønskede træk (jf. figur 2)). Den studerende har således hele tiden mulighed for at se hvad en given forkortelse står for. Ofte kan antallet af træk og værdier være stort og uoverskueligt. Underviseren har da mulighed for at strukturere menubjælken på en pædagogisk hensigtsmæssig måde. I figur 2 har man fx valgt at dele værdierne for trækket *cat* op i leksikalske og frasale værdier. De leksikalske værdier er derefter yderligere delt op i åbne og lukkede klasser.

4 Multilingval anvendelse

VIA er udformet som et multilingvalt program og kan håndtere alle sprog som bruger det latinske alfabet. P.t. er der udarbejdet opgavesæt for dansk, engelsk, fransk, tysk, spansk, italiensk og latin. Der er taget højde for at nye øvelsessekvenser kan tilføjes løbende, ligesom vi også overvejer at lave en facilitet så undervisere kan udveksle øvelser. Ofte vil studerende skulle arbejde med mere end et sprog, og her kan det være en fordel at man ikke skal skifte system, når man skifter sprog. VIA kan lokaliseres til de anvendte sprog, så både VIAs menuer som den anvendte terminologi kan vises på det sprog som underviseren måtte ønske.

5 Hvad kan man lære?

Selvom vi har forsøgt at gøre programmet så emneafhængigt som muligt, er det indlysende at systemet ikke kan anvendes til alle typer af lingvistisk analyse. Alt hvad der har med pragmatik og tekstgrammatik at gøre, dvs. de mere tekstlingvistiske aspekter, har vi ikke taget med. Til gengæld har vi koncentreret os om en bred dækning af morfologi og syntaks. Inden for morfologi dækkes bøjning, afledning og sammensætning. Inden for syntaks dækkes henholdsvis materiale (ordklasser og syntagmer) og funktioner (ledfunktion og dependensforhold).

6 Hvilken teori?

Det er grundtanken med VIA at det skal være et program som kan anvendes bredt, dvs. i mange forskellige sammenhænge og på mange forskellige niveauer. I udviklingsfasen har vi taget udgangspunkt i de mest anvendte grammatikteorier og de hyppigst forekommende opgavetyper på gymnasie- og på universitetsniveau og forsøgt at gøre plads til dem alle.

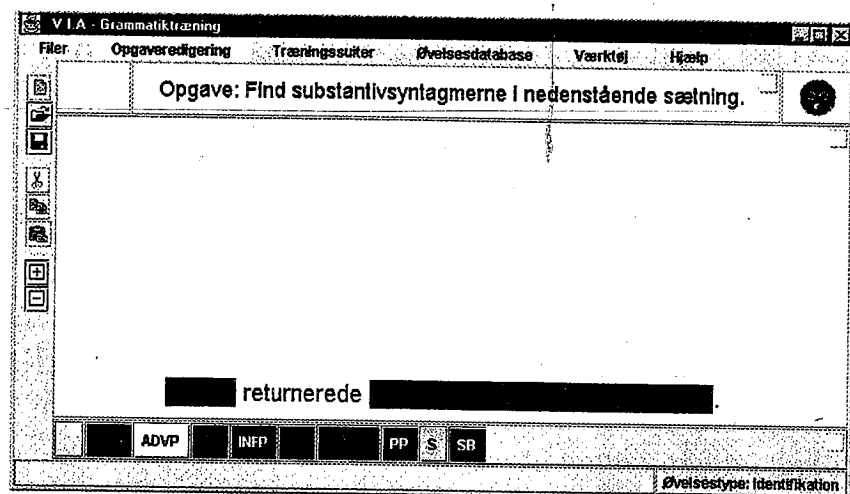
Det har været vores mål at programmet let skal kunne tilpasses den grammatiske teori som man vil bruge i undervisningen, typisk den teori som ligger til grund for den lærebog man har valgt. Det er imidlertid ikke muligt at lave et grammatikundervisningsprogram helt uden en teoretisk forankring, for lige så snart man bruger et lingvistisk begreb, har man valgt et lingvistisk ståsted. Vi har derfor satset på at kunne klare i hvert fald de store hovedgrupper af teorier: de konstituentstrukturbaserede grammatikteorier (klassiske Phrase Structure Grammars (Chomsky 1965, Gazdar 1987) herunder bl.a. X-bar teorien (Chomsky 1970, Jackendoff 1977) og de nyere trækstrukturbaserede grammatikteorier (Pollard & Sag 1987 & 1994), de

7 Visualisering

For øjeblikket arbejder vi med at udvikle forskellige typer af visualisering i forhold til forskellige undervisningsniveauer og opgavetyper.

7.1 Identifikationsøvelser

Ved identifikationsøvelser præsenteres den studerende for en tekst, en sætning eller et syntagma. Ved enkelte museklik identificeres sætnings- eller syntagmedele med farvekoder og/eller symboler.

Figur 3

7.2 Indsættelsesøvelser

Ved indsættelsesøvelserne bliver den studerende bedt om at indsætte manglende ord i en given kontekst. De er efterhånden klassiske og findes i mange systemer. Vi har planer om at integrere disse øvelser for at gøre det muligt at bruge det samme system til så mange øvelses-typer som muligt. Indsættelsesøvelser er ikke med i version 1.0.

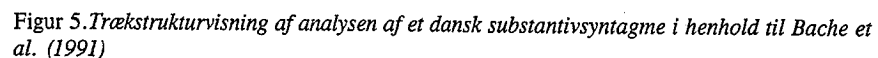
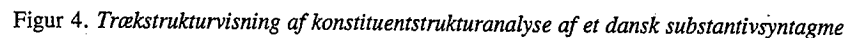
7.3 Trætningsøvelser

Ved trætningsøvelser bliver den studerende bedt om at identificere elementer i sætninger og

illustrere deres indbyrdes relationer i trædiagrammer. Trædiagrammerne giver mulighed for at anvende et righoldigt system af grammatiske træk således at opgavernes kompleksitet kan blive meget varieret.

Trætningsmodulet understøtter tre typer af træstrukturer som de kendes fra de nævnte lingvistiske teorier. 1. Konstituentstrukturtræer, 2. Trækstruktur-træer, 3. Hybride dependens-træer. Det er planen at der også skal være mulighed for at kunne tegne ægte dependenstræer. Dette er ikke implementeret i version 1.0.

Grundstrukturen i alle trætyper er trækstrukturtræerne, da disse kan indeholde den maksimale mængde information i deres træk-værdiskemaer (TVS). Alt efter hvilken trætype der er valgt, er der mulighed for at få vist et TVS som en forkortet notation på knuderne. Således forkortes et TVS som [cat NP] til NP i konstituentstrukturvisning, og et TVS som [form g, function obj] til g:obj, svarende til den grafiske repræsentation i Bache et al. (1991). Træerne kan forstørres og formindskes efter behov, og deltræer kan klappes sammen og foldes ud, alt efter hvilken del af strukturen man ønsker at fokusere på. Der er for tiden ingen restriktioner med hensyn til træernes opbygning. Det er op til underviseren at sørge for at konventionerne som gælder for de enkelte teorier, bliver overholdt. Der er taget højde for forskelle i konventionerne i valg af terminologi samt i hjælpeteksterne til trætningsøvelserne. Således vil man kunne anvende særlige menubjælker til øvelser inden for X-bar konventionen og tilsvarende hjælpefiler, der støtter den studerendes indlæring af den underliggende teori.

Feed-backmodulet er kontekstsensitivt, dvs. at det på et hvilket som helst tidspunkt i arbejdsprocessen kan analysere den studerendes input, sammenligne med det løsningsforslag som underviseren har givet, og give et bud på hvad der er galt. Man kan skelne mellem fire trin i denne proces

- overordnet fejlidentifikation
- hjælp til problemløsning
- henvisning til tip fra læreren
- henvisning til lærebog.

Den overordnede fejlidentifikation er baseret på en sammenligningsalgoritme der sammenholder elevløsning og lærerløsning. Denne algoritme er forholdsvis enkel, når det gælder identifikationsøvelser og indsættelsesøvelser, og mere kompleks, når det gælder sammenligning af træer. Her skal der både tjekkes træk og strukturer. Fejlen markeres og kommenteres, og der gives henvisning til det relevante sted i hjælpematerialet.

Afhængigt af hvor meget hjælp systemet giver, kan opgaverne i VIA løses med forskellige sværhedsgrader. Det er den studerende der bestemmer, hvornår han vil have hjælp, men det er underviseren der bestemmer hvor meget hjælp han kan få. Dette kan ændres fra gang til gang. VIA tager højde for følgende situationer:

- Ingen meddelelser (eksamens/prøvesituation)
- Kun ja eller nej (dvs. enten er analysen ok, eller der er noget galt et eller andet sted)
- Kun grafisk markering af fejl/markering af manglende analyse (dvs. lokalisering af fejl men ingen forklaring af hvad fejlen består i)
- Pop-up vinduer med forklaringer og relevante opslag i hjælpefiler
- Løsningsforslag

Ud over det generelle feed-backsystem som er fælles for alle opgaver udarbejdet af VISUM-gruppen, er der mulighed for at underviseren kan indtaste tips og gode råd, enten for en bestemt øvelse eller for en hel øvelsesrække. I forbindelse med trætningsøvelserne er der bl.a. mulighed for at indtaste den grammatik som træerne skal analyseres efter.

Vi har p.t. ikke intentioner om at VIA skal foretage automatisk syntaksanalyse af frit input, men der er åbnet mulighed for vi kan tilkoble automatisk syntaksanalyse baseret på bestemte teorier, f.eks. kunne man have frit input inden for rammerne af teorien fremsat af Bache et al. ved at bruge en analyse fra VISL-projektets constraint-grammarparser (Bick 1997) i stedet for en lærerfremstillet løsning.

9 Evaluering

Underviseren kan med VIA skabe opgaver med varierende sværhedsgrad, og han kan styre hvor meget hjælp systemet må tilbyde den studerende. På denne måde kan man lave øvelser til meget forskellige niveauer, og man kan hurtigt ændre en opgaves sværhedsgrad. I det helt

ekstreme tilfælde kan man slå hjælpefunktionen helt fra og bruge systemet til grammatikopgaver, tests eller måske endda eksamen.

For den studerendes og også for en hurtig evaluering skyld er der indbygget et pointsystem. En anden funktion er p.t. endnu på tegnebrættet: en intelligent tilpasning fra systemets side, således at VIA ved hjælp af pointsystemet kan beregne elevens niveau og svagheder, og derefter tilbyde relevante øvelser som netop træner det svage punkt.

10 Terminologi

Det vanskeligste punkt i VIAs flersproglige tilgang ligger i den grammatiske terminologi, idet der findes lige så mange forskellige sæt af grammatiske termer som der findes sprogundervisere. Det er der flere årsager til. Dels er der en tendens til at bruge den nationale terminologi, ikke mindst når man bruger de nationale grammatikker. Således bruger engelsklæreren udtrykket *noun phrase*, fransklæreren: *groupe nominal*, latinlæreren: *substantivsyntagme*, dansklæreren: *genstandshelhed* til at betegne den samme grammatiske størrelse. Dels kan der inden for det samme sprog forekomme konkurrerende betegnelser for det samme fænomen. F.eks. kan vi i lærebøgerne finde betegnelser som *verbum*, *verbal*, *prædikat*, *verballed*, *udsagnsled* anvendt om stort set det samme indhold. Den mest problematiske situation opstår imidlertid, når den samme betegnelse i forskellige teorier kan dække over forskellige koncepter. Man kan således i lærebøgerne finde følgende eksempler til illustration af begrebet *prædikat* (understreget):

"Søren giver Peter en bog"

"Søren giver Peter en bog"

For at sikre intern konsistens er VIA nødt til at operere med sin egen liste over betegnelser og deres forkortelser. Den følger så vidt muligt de anbefalede sproglige betegnelser fra dansk sprognævn (Galberg Jacobsen 1996). Men der er åbnet mulighed for at VIA-betegnelser kan erstattes af andre, hvad enten de er motiveret af at underviseren arbejder med den terminologi som nu er gængs for fransk eller engelsk eller af at man af hensyn til den anvendte teori ønsker at bruge andre termer.

På et punkt kommer denne strategi imidlertid til kort, idet der som nævnt ikke altid er sammenfald mellem de termer man bruger og det koncept som ligger bag. Derfor kan man også oprette nye kategorier og termer og derved tilpasse VIA til et helt nyt grammatisk system.

11 Hvad kan VIA ikke?

VIA er mest anvendeligt til øvelser som kræver eksakte svar, hvor der med andre ord kan opstilles en facitliste. Dermed falder opgaver som kræver forklaringer, svar på spørgsmål og frit input fra de studerendes side bort (se dog afsnit 8 vedr. samarbejde med VISL-projektet).

Systemet er ikke så egnet til problemstillinger der kan have flere løsninger. Vi arbejder dog på at skabe mulighed for at underviseren kan lægge flere løsningsmuligheder ind.

Under alle omstændigheder er det ikke meningen at VIA helt og holdent skal erstatte underviseren. Det skal fungere som supplement og tage sig af de mere rutineprægede opgaver som der er så lidt tid til i vores sprogundervisning. For at skabe mulighed for diskussion i plenum eller i grupper er VIA udstyret med en udskriftsfunktion, så studerende og underviserer kan printe deres løsninger ud.

12 VIA på Internettet

VIA er programmeret i Java med henblik på at blive distribueret og anvendt via Internettet. Systemet kører dog også som selvstændigt program og som netværksprogram, således at man kan arbejde uafhængigt af en evt. ustabil internetforbindelse. På denne måde har vi kunnet undgå at skulle udvikle til flere forskellige styresystemer. Denne frihed har dog også sin pris, idet Java software p.t. endnu kører langsomt og ustabilt. Vi har måttet konstatere alvorlige fejl, bl.a. den manglende håndtering af sprogspecifikke tegn, som f.eks. accenter. Vi har dog valgt at holde fast ved Java i håb om at fejlene vil blive rettet efterhånden.

13 Fremtidens VIA

I skrivende stund befinder projektet sig i den afsluttende fase. og der er truffet aftale med forskellige uddannelsesinstitutioner om at udvalgte undervisere og studerende foretager en første brugerevaluering af systemet. På basis af tilbagemeldingerne fra brugerne foretages der herefter de nødvendige justeringer af programmet.

Hvis tilbagemeldingerne er positive, vil vi prøve at videreudvikle programmet. Videreudviklingsplanerne omfatter p.t.:

- implementering af resterende øvelsestyper
 - indsættelsesøvelser
 - feltskemaøvelser

- øvelser med komplekse trækstrukturer
- sætningstransformationsøvelser

- udvidelse af hjælpefaciliteterne til flere sprog og flere træk
- udvidelse af øvelsesdatabasen
- forbedring af pointsystemet
- opkobling til en parser til håndtering af frit input.

Oversigt over holdet bag VIA:

Systemudviklingsgruppen består af:

M.Sc. Bo Krantz Simonsen (Progresso A/S)
M.Sc. Matthias Trautner Kroman (HHK)
Ph.d. Sabine Kirchmeier-Andersen (HHK)
Stud.ling.merc. Henriette Osbøl (HHK)
Stud.ling.merc. Terje Larsen (HHK)
Cand.mag. Jan Daugaard (indtil 1.2.98) (formgenkender for latin)

Øvelsesgruppen består af:

Prof. Lene Schøsler (KU) (fransk, italiensk)
Cand.mag. Kim Michael Skovgård-Hansen (GYM) (latin)
Cand.mag. Susanne Nøhr Petersen (fransk)
Cand.mag. Karen van Durme (OU) (engelsk)
Ph.d. Helle Wegener (HHK) (spansk)
Ph.d. Sabine Kirchmeier-Andersen (HHK) (dansk, tysk)

Literatur

- Bache, C. et al. 1991. *An Introduction to English Sentence Analysis*. København: Munksgaard.
- Bick, E. 1997. *Internet Based Grammar Teaching*. E. Christoffersen & B. Music (red.). *Datalogvistisk Forenings årsmøde 1997 i Kolding. Proceedings*. Kolding: Handelshøjskole Syd.
- Chomsky, N. 1965. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, Mass.: MIT.
- Chomsky, N. 1970. Remarks on nominalization. R. Jacobs & P.S. Rosenbaum (red.) *Readings in English Transformational Grammar*. Waltham, Mass.: Ginn and Co.
- Diderichsen, P. 1946. *Elementær Dansk Grammatik*. København: Gyldendal.
- Galberg Jacobsen, H. 1996. *Grammatisk talt. Anbefalede sproglige betegnelser*. København: Dansk lærerforeningen.
- Gazdar, G. 1987. *Generative Grammar*. Lyons et al. *New Horizons in Linguistics* 2. London: Penguin Books.
- Hansen, E. 1977. *Dæmonernes Port*. København: Reitzel.
- Jackendoff, R. 1977. *X-Syntax: A Study of Phrase Structure*. Cambridge Mass.: MIT.
- Jensen, P.A. 1985. *Principper for grammatisk analyse*. København: Nyt Nordisk Forlag: Arnold Busck.
- Pedersen, J. et al. 1980. *Fransk Grammatik*. København: Akademisk Forlag.

- Pollard, C. & I. SAG. 1987. *Information-based Syntax and Semantics*. Stanford: CSLI.
Pollard, C. & I. SAG. 1994. *Head-Driven Phrase Structure Grammar*. Chicago: The University of Chicago Press.
Tesnière, L. 1959. *Elements de Syntaxe Structurale*. Paris: Klincksieck.

Peter Widell og Mette Kunøe (udg.):
7. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog
Århus 1999

TYRKISK-DANSK TOSPROGETHED HOS BØRN OG UNGE

Køge-projektet

I tre artikler her i NYS 7 (se henvisningerne nedenfor på siden) vil forskellige aspekter af Køge-projektet blive gennemgået. Projektet er en længdeundersøgelse af udviklingen af tosprogethed og dansk som andetsprog hos en årgang af tyrkisk- og dansktalende skoleelever. Formålet er at følge og beskrive de tyrkisktalende børns tosprogede udvikling. Undersøgelsen har flere aspekter (se Gimbel m.fl. 1996). For det første interesserer vi os for børnenes skolegang, og hertil har vi indsamlet spørgeskemaer blandt lærerne, og vi har interviewet klasselærerne. Desuden har vi i forbindelse med et nordisk fællesprojekt (Boyd m.fl. 1994a, 1994b) foretaget en interviewundersøgelse blandt forældrene. Ud over disse data har vi hvert år 1989-1998 indsamlet sproglige data fra eleverne på den skole, der har flest tyrkisktalende elever. Disse indsamlinger omfatter for hvert barn en samtale med en tyrkisktalende voksen, en samtale med en dansktalende voksen, en gruppesamtale mellem tyrkisktalende elever og en samtale i en gruppe af både danske og tyrkisktalende elever. Disse mange data er blevet behandlet i en række delundersøgelser (se litteraturlisten).

De tre artikler, vi fremlægger i denne sammenhæng, henter alle en del af eller alle deres data fra gruppesamtaler i 8. klasse. Byrjalsen (s. 82-97) sammenligner initiativ-respons-mønstrene hos en del af eleverne, således som de kan belyse samtalernes dynamik- og dominansforhold. Administrationen af interaktionen mellem deltagerne i gruppesamtalerne er i fokus for denne fremstilling.

Mægaard og Møller (s. 261-278) ser på samtaledeltagernes kodeskiftpraksis i én af de samtaler, som Byrjalsen har analyseret. Fokus er her på kategorisering og forståelse af kodeskift som et pragmatisk middel.

Det tredje bidrag, af Holmen og Jørgensen (s. 200-215), har mere karakter af oversigt. Den går ind på de tosprogede skoleelevers tilegnelse af dansk over årene og sammenholder tendenser hos fire af eleverne med de samme elevers brug af sprog på andre niveauer.